

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА: ВІД ОСНОВ ДО НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

*За науковою редакцією доктора економічних наук
професора В. Я. Плаксієнка*

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ — 2021

УДК 657
Б 94

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 22 від 18 травня 2021 р.)*

Рецензенти:

Бондар М. І., доктор економічних наук, професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана»;

Малюга Н. М., доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету;

Маренич Т. Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка.

Бухгалтерський облік як наука; від основ до наукової картини світу
Б 94 [колективна монографія] / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 340 с.

ISBN 978-611-01-2277-1

У колективній монографії наводяться історичні, методологічні та організаційні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як важливої самостійної та динамічної науки в галузі економіки. Авторами всебічно розглянуті як концептуальні засади функціонування облікової науки, так і окремі перспективні стратегічні напрямки її розвитку на базі сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

Видання рекомендується науковцям, здобувачам II та III освітньо-наукових рівнів «Магістр» та «Доктор філософії», а також практикам, які розробляють нормативне та методичне забезпечення обліково-аналітичної роботи.

УДК 657

ISBN 978-611-01-2277-1

© Колектив авторів., 2021.
© Видавництво «Центр учбової літератури», 2021.

5.3. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку в науковому забезпеченні сталого розвитку (Жук В.М., д.е.н., професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування ННЦ «Інститут аграрної економіки»).....	280
5.4. Федерація бухгалтерів і аудиторів як засіб фахового зростання професіоналів облікової справи (Левченко З.М., к.е.н., доцент, Єрмолаєва М.В., к.е.н., доцент, Дугар Т.Є, к.е.н., доцент, Тютюнник С.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет).....	296
5.5. Етика професійного бухгалтера та її регулювання (Чижевська Л.В., д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»).....	305

5.4. Федерація бухгалтерів і аудиторів як засіб фахового зростання професіоналів облікової справи

З плином часу кваліфікація професіоналів потребує підтвердження та розвитку. Це стосується всіх професій, особливо – високотехнологічних. Облікову професію з огляду на стрімкий розвиток технологій та економік світу теж можна віднести до цієї категорії. На якість праці бухгалтерів-професіоналів впливає не лише національне законодавство та існуюча практика бухгалтерського обліку, а й національна школа обліку, яка має історичні корені, набутий професійний досвід, значну кількість осіб, що професійно займається бухгалтерським обліком. В умовах глобалізаційних процесів розвитку світової економіки прагнення України до вступу у європейську економічну і політичну спільноту для забезпечення сталого розвитку економіки, створює підстави для розширення можливостей підвищення професійної кваліфікації працівників обліку. Саме об'єднання професійних спілок дає такі перспективи.

Міжнародна федерація бухгалтерів (International Federation of Accountants, IFAC) – об'єднання представників професійних бухгалтерських організацій усіх розвинених країн світу. Федерація була створена в 1977 р. і в даний час об'єднує 156 національних бухгалтерських організацій з 114 країн світу, що представляють в цілому більше 2,4 млн бухгалтерів. Це єдина міжнародна організація, що об'єднує представників бухгалтерської професії з приватного та державного секторів економіки, сфери аудиторсько-консультаційних послуг, освіти. Мета IFAC - вдосконалення та гармонізація обліку в міжнародному контексті як одного з ключових чинників розвитку економіки [1].

Становлення міжнародної федерації бухгалтерів як організації, що об'єднує професіоналів всього світу, відбувалося протягом значного періоду часу. Н. Мельник виділяє декілька етапів формування міжнародної системи обліку та утворення міжнародної організації професійних бухгалтерів. Наприкінці XIX – на початку XX сторіччя у Великобританії та Шотландії виникли професійні об'єднання бухгалтерів. Крім того, подібні організації було створено в Канаді та Сполучених Штатах Америки.

Саме у США в м. Сент-Луїс у 1904 році відбувся перший Міжнародний конгрес бухгалтерів, в якому взяли участь представники

бухгалтерської професії різних країн Європи та Америки. На цьому заході представники бухгалтерської спільноти обговорювали можливості надання послуг бізнесу. Наступний Конгрес відбувся у 1926 році в Амстердамі [2, с. 509].

Після другої світової війни виникла необхідність узгодження бухгалтерських та аудиторських стандартів. Саме в цей період відбувалось створення міждержавних об'єднань і саме цей період вважають другим етапом створення міжнародної системи обліку. 8-й міжнародний конгрес бухгалтерів відбувся у Нью-Йорку в 1962 р. Його організатором виступив Американський інститут дипломованих громадських бухгалтерів (AICPA). AICPA започаткував Комітет з міжнародних відносин, який пізніше випустив огляд бухгалтерських стандартів 25 країн світу. Це вважається першим науковим дослідженням бухгалтерського обліку на міжнародному рівні [2, с. 511].

У 1966-1967 рр. представниками бухгалтерської спільноти США, Канади та Великобританії була створена Міжнародна дослідницька група бухгалтерів, якою за 10 років існування було проведено більше 20 наукових досліджень з бухгалтерського обліку [2, с. 511].

Третім етапом становлення МФБ можна вважати заснування у 1972 році на 10-му Всесвітньому конгресі бухгалтерів, що проходив у Сідней, Комітету з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Перший стандарт КМСБО було затверджено у 1975 році, а через два роки, у 1977 році було створено міжнародну федерацію бухгалтерів [2, с. 512].

Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) вирішення своїх завдань здійснює шляхом забезпечення дотримання організаціями - членами федерації вимог членства, у тому числі й заохочення бухгалтерів до дотримання стандартів високої якості роботи. МФБ визнає необхідність глобально гармонізованої концептуальної основи для задоволення дедалі зростаючих міжнародних вимог, що висувуються до бухгалтерської професії чи то з боку бізнесу або освіти, чи то з боку організацій державного сектору. Основними складовими цієї концептуальної основи є Міжнародні стандарти аудиту (МСА), Кодекс етики професійних бухгалтерів МФБ, Міжнародні стандарти освіти та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору (МСБОДС) [3].

Кодекс етики професійних бухгалтерів МФБ, розроблений Комітетом з питань етики МФБ, є основою для всіх кодексів етики, що їх розробили і запровадили організації-члени. У ньому стверджується, що

поняття об'єктивності, доброчесності та професійної компетентності мають бути неодмінними рисами всіх професійних бухгалтерів.

З метою поширення в усьому світі програм підготовки бухгалтерів Комітет з освіти МФБ розробляє Міжнародні стандарти освіти, визначаючи критерії щодо підготовки бухгалтерів. Всі організації - члени МФБ мають дотримуватися цих стандартів, у яких розглядається процес фахової підготовки кваліфікованих професійних бухгалтерів, а також актуальні проблеми їхнього постійного професійного розвитку. Комітет також розробляє інші рекомендації, покликані сприяти організаціям-членам та освітнім установам у сфері бухгалтерського обліку запроваджувати найкращі зразки підготовки бухгалтерів і досягати високого рівня.

Гарантією якості облікової інформації є професійна кваліфікація бухгалтерів, яка забезпечується через систему сертифікації та постійного підвищення кваліфікації фахівців. Сертифікація бухгалтерів і аудиторів в Україні - це невід'ємна складова реформування бухгалтерського обліку, яка сприяє підвищенню кваліфікації і зростанню престижу професії; зниженню рівня ризику для учасників фондового ринку і фінансових інститутів; гармонізації національної системи професійної підготовки бухгалтерів і аудиторів з міжнародними принципами; підвищенню ефективності системи корпоративного управління; посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики бухгалтерів і аудиторів.

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) з метою об'єднання зусиль бухгалтерів та аудиторів для сприяння реформуванню і розвитку бухгалтерського обліку та аудиту в Україні на основі Міжнародних стандартів, удосконалення податкового законодавства та захисту спільних інтересів членів Федерації постійно працює над підвищенням кваліфікації та сертифікації професіоналів – бухгалтерів та аудиторів в Україні [4].

Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України була створена 4 вересня 1996 року на першому з'їзді бухгалтерів і аудиторів України. В цей же період було схвалено Статут Федерації і з цього моменту ФБАУ розпочала свою діяльність як професійна організація. При створенні ФБАУ багато зусиль було вкладено відомими українськими науковцями – С. Головим, В. Сопком, І. Нестеренком, Г. Сочинською та плеядою бухгалтерів-практиків. Раду Федерації на той час очолила

А. Савченко. Саме у 1996 році при Федерації було затверджено виконавчу дирекцію та створено профільні комітети.

З самого початку своєї діяльності Федерація проводила значну роботу щодо розробки нормативно-законодавчого забезпечення методики бухгалтерського обліку та аудиту, перекладу Міжнародних стандартів фінансової звітності, розробки основних напрямків організації процесу навчання фахівців та побудови сертифікаційного процесу, напрацювання і налагодження тісних міжнародних зв'язків.

На базі Федерації були створені робочі групи з розробки Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та проекту Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». З 1997 року Федерація розпочала діяльність із підвищення кваліфікації бухгалтерів в усіх областях України і саме тоді була запроваджена трірівнева сертифікація бухгалтерів.

З 2001 року Федерація стала асоційованим членом IFAC, а з 2008 року – є її дійсним членом. Федерація є засновником та членом Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів та аудиторів, повним членом Единбурзької групи та повним членом Європейської Південно-Східної асоціації з професійного розвитку бухгалтерів, є засновником міжнародної сертифікації за програмою СІРА в Україні. Крім того, саме за ініціативи ФБАУ було започатковано святкування Дня бухгалтера на державному рівні [5].

Члени ФБАУ приймають активну участь в розробці нормативних документів, що регламентують ведення бухгалтерського обліку та складання бухгалтерської звітності в Україні, здійснюють переклад міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності та публікують їх, приймають участь в розробці і запровадженні Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, активно займаються впровадженням міжнародних стандартів фінансової звітності в практичну діяльність бізнесу, проводять дослідницьку роботу та видають спеціалізовану літературу, надають послуги з підвищення кваліфікації та сертифікації [6].

Підвищення кваліфікації та сертифікація здійснюється за сприяння Навчально-методичного центру ФПБАУ. НМЦ ФПБАУ є центром професійного навчання та підвищення кваліфікації. НМЦ пропонує широкий діапазон можливостей подальшої освіти бухгалтерів. З 1997 р. ФПБАУ запровадила систему сертифікації бухгалтерів. Розробила програми з підвищення кваліфікації на основі національних П(С)БО та

МСФЗ. Запровадила з 2002 р. Міжнародну програму сертифікації СІРА. З 2005 р. ФІБАУ у співпраці з професійною організацією Великобританії (АССА) розпочала тренінги з підготовки слухачів до іспитів на отримання Диплома АССА за Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (ФАБФ) - всеукраїнська професійна громадська організація. Створена 11 липня 2003 року на базі науково-методичної Ради з питань обліку, звітності та аудиту в АПВ, що діяла при Міністерстві сільського господарства і продовольства України з 1992 року [7].

Історія ФАБФ сягає 50-х років минулого сторіччя і фактично розпочалася з формування Школи бухгалтерського обліку у сільському господарстві на базі Навчально-наукового центру «Інститут аграрної економіки», який на той час носив назву «Український науково-дослідний інститут економіки і організації сільського господарства (УНДІЕОСГ)». Протягом тривалого часу сектор бухгалтерського обліку і аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств здійснював науково-практичний супровід галузі сільського господарства і завдяки цьому в 1986 р. Школа бухгалтерського обліку у сільському господарстві була визнана головним всесоюзним центром по координації виконання наукових досліджень з проблем бухгалтерського обліку, звітності, контролю та аналізу в агропромисловому секторі.

З набуттям Україною незалежності діяльність Школи була спрямована на розвиток методології та забезпечення методичного супроводу діяльності аграрних підприємств і у 1992 р. за ініціативи представників Школи при міністерстві сільського господарства України була створена науково-методична Рада з питань обліку, звітності та аудиту в АПВ. У 1997 р. представники Школи прийняли активну участь у розробці основних положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і увійшли до складу Методологічної ради з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України. Саме на базі науково-методичної ради з питань обліку, звітності та аудиту в АПВ і була створена Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України.

На сьогодні Федерація є дійсним членом Євразійської ради сертифікованих бухгалтерів і аудиторів (ЄРСБА) та членом Громадської ради при Державній фіскальній службі України [8].

Федерацією здійснюється професійна сертифікація та підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів за програмами:

- CAP – «Сертифікований бухгалтер-практик»;
- CPA – «Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер»;
- CAPA – «Сертифікований професійний бухгалтер агробізнесу»;
- CAPS – «Сертифікований бухгалтер в бюджетній сфері».

Програма CPA - це російськомовна програма навчання, іспитів і сертифікації, яка базується на Міжнародних стандартах фінансової звітності, відповідає Міжнародним стандартам освіти (МСО) МФБ і адаптована до національного ділового середовища. Після успішної здачі екзаменів по кожному з напрямів слухач отримує Сертифікат рівня:

- CAP - Certified Accounting Practitioner (Сертифікований бухгалтер-практик);
- CPA - Certified International Professional Accountant (Сертифікований міжнародний професійний бухгалтер).

Загальнонаціональна програма CAPA – це програма професійної сертифікації, яка орієнтована на бухгалтерів аграрного сектору економіки України і базується на загальноприйнятій практиці обліку сільськогосподарської діяльності за міжнародними стандартами. Програма передбачає проходження чотирьох обов'язкових семінарів-навчань на напрямки:

- Нормативно-правове регулювання земельно-майнових відносин в аграрному секторі;
- Облікова політика: капіталізація і підвищення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі;
- Звітність підприємств агробізнесу в забезпечені прозорості інтеграційних процесів;
- Система податкових платежів та спеціальні режими оподаткування агробізнесу.

А також одного спеціалізованого семінару-навчання на вибір із запропонованих напрямів:

- Облік майна та сільськогосподарської діяльності за МСБО 41 «Сільське господарство», і П(С)БО 30 «Біологічні активи»;
- Облік на промислових підприємствах аграрного сектору за напрямками спеціалізації;
- Інноваційні аспекти обліку майна в державних підприємствах аграрного сектору;

- Забезпечення конкурентної системи обліку і аналізу господарської діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

За результатами успішного незалежного тестування слухачам видається сертифікат CAPA - Certified Agribusiness Professional Accountant - Сертифікований професійний бухгалтер агробізнесу.

За програмою CAPS здійснюється підвищення кваліфікації і сертифікації бухгалтерів бюджетної сфери. Програма складається з семінарів-навчань за п'ятьма напрямками:

- Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі: застосування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку;
- Кошториси бюджетних установ. Облік доходів і видатків;
- Фінансова та бюджетна звітність в державному секторі;
- Бухгалтерський облік використання державного майна та об'єктів інтелектуальної власності в бюджетних установах;
- Закупівля товарів, робіт, послуг за державні кошти.

Після успішного незалежного тестування учасники отримують сертифікат CAPS - Certified Accountant of public sector - Сертифікований бухгалтер в бюджетній сфері.

23 травня 2018 року Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ) підписала угоду про співпрацю з Асоціацією сертифікованих міжнародних професійних бухгалтерів (American Institute of Certified Public Accountants, AICPA) та отримала змогу розширити доступ своїх членів до навчальних програм у он-лайн форматі [7].

З вересня 2018 року, члени ФПБАУ мають можливість підвищити кваліфікацію, отримати нові професійні знання, освоївши он-лайн курси за темами:

- Основи персоналу аудиту - Новий персонал: Основні поняття.
- Основи аудиторського персоналу – Новий персонал: практичне застосування.
- Основи аудиторського персоналу - Досвідчений персонал / Нові відповідальні особи.
- Основи аудиторського персоналу - Досвідчений персонал / Старші відповідальні особи.
- Щорічне оновлення інформації для бухгалтерів та аудиторів.
- Внутрішній контроль: як він впливає на аудит?
- Застосування стандартів оцінки ризиків для покращення якості аудиту.

- Оцінка готовності до кібербезпеки.
- Консультаційні послуги з кібербезпеки: Поглиблена оцінка готовності.
- III СААР: Огляд для бізнесу та промисловості.
- Внутрішній контроль та оцінка ризиків: Основні чинники успішного аудиту.
- Нова інформація щодо бухгалтерського обліку та аудиту для малих підприємств.
- Фінансова звітність неприбуткових організацій: Опанування унікальних вимог.
- Досвідчений контролер та навички фінансового директора.
- Налаштувати організацію на досягнення успіху: Стратегії сьогоdnішнього конкурентного середовища.
- Аналіз витрат, продуктивності та ефективності: три способи підвищити підсумковий результат.
- Оновлення інформації для контролера: найостанніші тенденції.
- Аналітика та масиви даних «big data» для бухгалтерів.
- Щорічне оновлення інформації для контролерів.
- Щорічний семінар з бухгалтерського обліку та аудиту.

Учебно-методичний центр Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України (УМЦ ФПБАУ) в січні 2009 року отримав статус офіційного тренінгового центру ACCA за програмою DipIFR (rus). DipIFR (rus.) - міжнародний диплом по МСФЗ (Diploma in the International Financial Reporting), розроблений Асоціацією Присяжних Сертифікованих Бухгалтерів Великобританії (ACCA). Екзамен ACCA DipIFR (rus.) як і підготовча програма проводиться російською мовою [9].

Програма призначена для спеціалістів, що працюють в сфері бухгалтерського обліку, аудиту та фінансів, бажаючих отримати практичні навички застосування МСФЗ та здати екзамен для отримання Диплома ACCA, Великобританія, що підтверджує знання по МСФЗ. DipIFR, на сьогодні, сучасний та престижний кваліфікаційний курс, який дає широкі теоретичні знання та практичні навички роботи в галузі застосування МСФЗ.

Диплом DipIFR дає своїм власникам:

- розуміння структури міжнародного регулювання в галузі фінансової звітності;

- застосування міжнародних стандартів звітності в контексті конкретних практичних ситуацій;
- підготовка фінансової звітності у відповідності з міжнародними стандартами фінансової звітності та рішеннями «Комітету по інтерпретації міжнародної фінансової звітності»;
- підготовка фінансової звітності груп, що включають дочірні та асоційовані компанії та спільні підприємства.

Диплом видає Асоціація Присяжних Сертифікованих Бухгалтерів, Великобританія.

Для підтримання професійних знань та навичок ФАБФ зобов'язує своїх дійсних членів постійно підвищувати власну кваліфікацію. Це потрібно для того, щоб забезпечити надання клієнтові чи роботодавцеві високоякісних професійних послуг на основі сучасних тенденцій у практиці, законодавстві та методах роботи [10].

Для підтвердження високого рівня компетентності ФАБФ зобов'язує дійсних членів:

- кожні три роки відвідувати щонайменше 120 годин заходів з постійного підвищення кваліфікації у відповідній галузі, з яких не менше 30 годин мають бути короткостроковими освітніми заходами;
- 60 годин заходів з постійного підвищення кваліфікації підтверджених документально;
- кожного року відвідувати щонайменше 20 годин навчання;
- з метою виконання вищезазначених вимог, відстежуються та оцінюються заходи з постійного підвищення кваліфікації;
- подавати звіт про постійне підвищення кваліфікації встановленої форми до виконавчої дирекції.

Професійні об'єднання сприяють не лише захисту інтересів та прав їх учасників, а й працюють над постійним підвищенням кваліфікації своїх членів. Просвітницька робота федерацій професійних бухгалтерів та аудиторів на різних рівнях забезпечує постійне фахове зростання професіоналів облікової справи для організації бухгалтерського обліку вітчизняних та міжнародних компаній на теренах України.

Список використаних джерел

1. Ковальов В.В., Ковальов Віт. В. Облік, аналіз і фінансовий менеджмент: Навчальний метод. посібник. - М.: Фінанси і статистика, 2006, - 688 с. - URL:<http://elbib.in.ua/mejdunarodnaya-federatsiya-buhgalterov29236.html>

2. Мельник Н. Історія виникнення і розвитку міжнародної системи обліку. *Журнал європейської економіки*. Тернопіль, 2013. Т.2 (№4). С. 507-518. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/691-1302-1-SM.pdf>

3. Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ).- URL:<https://sites.google.com/site/economorganizations/galuzevi-ekonomichni-organizacii/mfb-miznarodna-federacia-buhgalteriv>

4. Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (ФАБФ). Програми сертифікації. URL: <http://federation.faaf.org.ua/profesijna-sertifikatsiya/programi-sertifikatsiji.html>

5.5. Етика професійного бухгалтера та її регулювання

Лідери бухгалтерської професії – посадові особи міжнародних професійних організацій – погоджуються з обмеженою роллю уряду, професійних організацій, корпорацій, аудиторських фірм і університетів в ефективності вирішення проблем етики. Причинами, які зумовлюють необхідність регламентації професійної етики, є: наявність конфлікту інтересів; високий ступінь індивідуалізації праці; креативний характер облікової роботи; спрямованість сфери професійної діяльності бухгалтера на рівень життя членів суспільства. Зіткнення інтересів груп може відбуватися як на політичному, соціальному, так і на професійному рівнях. У цьому випадку зміст норм поведінки відображається у кодексі професійної етики. У результаті існування вказаних інтересів та їх полярності, природним явищем є поява конфліктів між:законом (інтересами суспільства) та інтересами власника; інтересами управлінця та інтересами бухгалтера; інтересами власника та інтересами управлінця; інтересами суспільства та інтересами управлінця; інтересами власника та інтересами бухгалтера; інтересами суспільства та інтересами бухгалтера. Спонукаючи професіоналів до більш етичної поведінки можуть такі чинники: державне регулювання, вимоги професійних організацій, корпоративна культура, норми етичного кодексу чи особисті переконання.

Рациональний, перевірений часом і відкоригований дійсністю набір етичних норм набуває статус кодексу (від латинського *codex* – книга), який є зведенням етичних норм, прийнятих професійною спільнотою. Будь-який етичний кодекс ґрунтується на двох взаємозв'язаних аспектах поведінки: загальній і професійній. Звідси формуються загальнолюдська